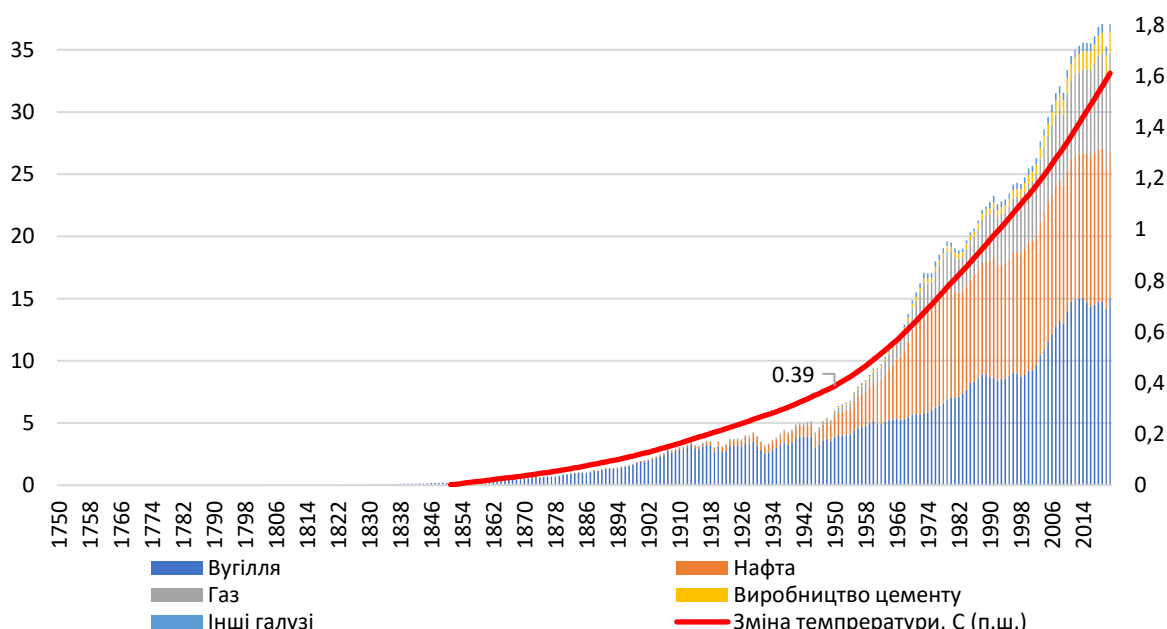

КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ ТА «ЗЕЛЕНИЙ» ПЕРЕХІД – ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО ДЛЯ УКРАЇНИ

З початком індустріального періоду⁶ зміни клімату на планеті суттєво пришвидшилися. Під впливом людської діяльності викиди парникових газів (на діоксид вуглецю припадає близько 74 % загальних викидів, метан – 17 %, оксид азоту – 6 %, інші гази – 3 %) почали стрімко збільшуватися, що в свою чергу призводить до зростання середньої температури на планеті (рис. 1). Якщо зростання викидів триватиме, підвищена концентрація парникових газів, ймовірно, призведе до підвищення середньої глобальної температури на 3–6°C у 2100 р.

Міжнародні зусилля, спрямовані на припинення викидів парникових газів, закріплені в Паризькій угоді від 2015 р. Угода має на меті обмежити довгострокове підвищення глобальної температури до рівня, що не перевищує більш ніж на 1,5–2°C доіндустріального рівня. Досягнення мети в 1,5°C вимагає забезпечення кліматичної нейтральності до 2050 р. Під кліматичною нейтральністю (Net Zero) прийнято розуміти ситуацію максимально можливого зменшення викидів, при якій викиди парникових газів, що залишаються, абсорбуються за рахунок світового океану або збільшення площі лісів. Згідно з [оцінками ООН](#) [2] досягнення задекларованої Паризькою угодою цілі щодо недопущення зростання температури вище 1.5°C у порівнянні з періодом кінця XIX століття вимагає скорочення викидів на 45 % до 2030 р. та досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р. Виходячи з цього, більшість розвинених країн (наприклад, країни G7) проголошують про прагнення досягнути кліматичної нейтральності до 2050 р.

Джерело: [1].

Рис. 1. Викиди діоксиду вуглецю (CO₂) в залежності від палива / галузі, млрд тонн та відповідне зростання середньої температури на поверхні Землі, С°

⁶ Початком індустріального періоду для різних країн вважається проміжок часу з 1750 р. по 1850 р.

Відповідальне природокористування – частина міжнародної політики, яка диктується ООН та іншими міжнародними організаціями. Політика екологічної стійкості є складовою Концепції сталого розвитку (далі – Концепція), прийнятої в рамках Світового саміту ООН ще в 1992 р. Основна ідея Концепції – поєднати економічний розвиток зі збереженням природи та соціальною справедливістю. У 2015 р. ООН прийнято програму «Цілі сталого розвитку» (Sustainable Development Goals, SDGs), яка включає 17 цілей та 169 підцілей на період до 2030 р. Ці цілі включають такі напрями як збереження клімату, боротьба з бідністю, забезпечення якості освіти та інші.

Безпосередньо термін «сталий розвиток» був уперше запроваджений у 1987 р. у Звіті Комісії ООН з навколишнього середовища та розвитку, який визначив сталий розвиток як «розвиток, який задовольняє потреби поточного покоління, не піддаючи під сумнів можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби». Інклюзивний розвиток передбачає створення умов для всебічного розвитку і задоволення потреб усіх людей, включаючи поточні й майбутні покоління.

Екологічний перехід – це процес зміни економіки та суспільства на більш сталу та екологічно безпечну модель розвитку. Це важливо з багатьох причин: піклування про майбутнє людини та якість її життя, збереження природи та біорізноманіття, зменшення потреби у викопному паливі, перехід на більш екологічно чисті товари та послуги, зменшення ризику природних та техногенних катастроф, зниження імпортозалежності економіки, покращення міжнародного співробітництва у розв’язанні проблем людства.

Метою політики екологічного переходу є досягнення умов екологічної нейтральності, тобто таких умов, за яких екологічні забруднення не призводять до глобальних змін клімату (таких як парниковий ефект).

Роль екологічного переходу в досягненні цілей сталого розвитку та інклюзивного зростання полягає в таких аспектах як: забезпечення доступу до природних ресурсів, зменшення негативного впливу на здоров’я, сприяння створенню робочих місць, покращення доступності екологічних інновацій, зменшення нерівності.

Україна бере активну участь у глобальних ініціативах щодо кліматичних змін. Зокрема, була підписантом та ратифікувала Кіотський протокол, у межах якого здійснювала активний продаж квот на викиди CO₂: угода передбачала механізм прямого продажу викидів від однієї індустріалізованої країни до іншої, а для встановлення базового рівня викидів парникових газів для більшості країн було обрано 1990 р.

Також Україна є країною-учасницею Паризької кліматичної угоди. Угода була підписана наприкінці 2015 р. та передбачає періодичне надання країнами-учасницями Національно визначених внесків (далі – НВВ). Згідно з першим НВВ України (листопад 2016 р.) Україна взяла на себе зобов’язання у 2030 р. не перевищити 60 % від рівня викидів парникових газів у 1990 р. Фактичний рівень викидів станом на кінець 2016 р. становив 38 % від рівня 1990 р. (рис. 2).

У липні 2021 р. уряд схвалив Оновлений національний визначений внесок України до Паризької угоди (НВВ2) [4]. Документ передбачає скорочення викидів парникових газів до 2030 р. до рівня 35 % порівняно з 1990 р. (фактичний рівень викидів станом на кінець 2020 р. становив 36 %). Також відповідно до Національної економічної стратегії [5] на період до 2030 р. проголошується необхідність досягнення кліматичної нейтральності не пізніше 2060 р.

Необхідність «зеленого» переходу для України можна узагальнити наступним чином.

1. Інтеграція до ЄС. ЄС встановив амбітну мету стати першим «кліматично нейтральним» регіоном у світі до 2050 р. Україна на шляху до членства в ЄС зобов’язана інтегрувати екологічні стандарти ЄС. Найважливішим інструментом ЄС для досягнення цих цілей є Європейський зелений курс (European Green Deal, 2019), який включає плани з мінімізації викидів парникових газів, підвищення енергоефективності, розвитку відновлюваних джерел енергії.

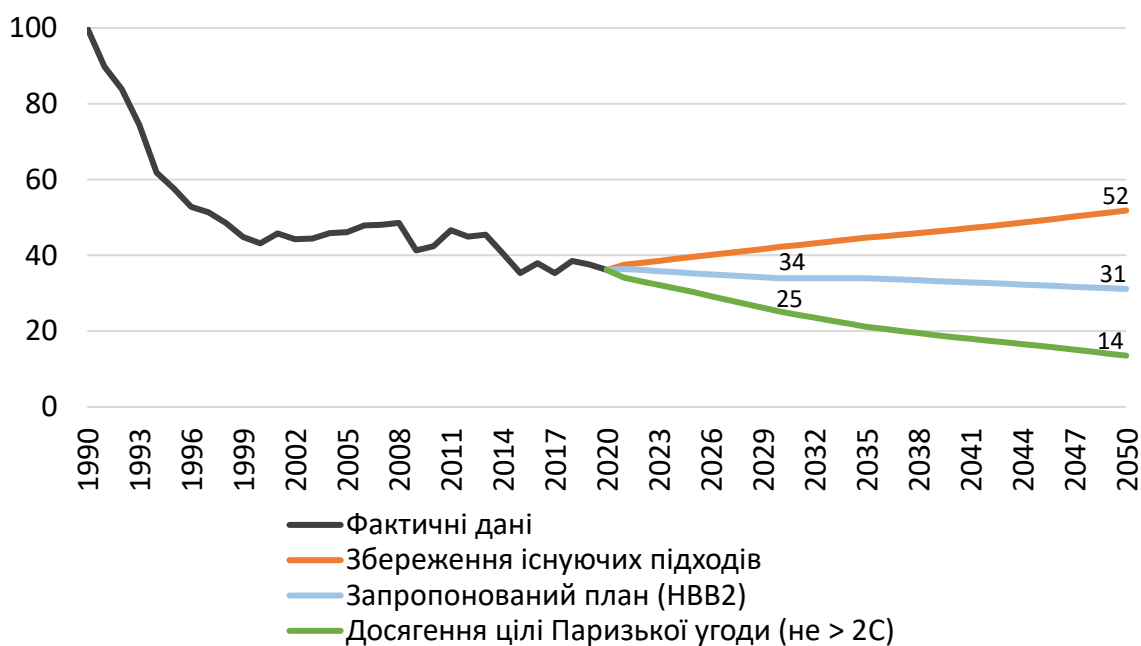

Рис. 2. Викиди парникових газів в Україні, % від рівня 1990 р.
Джерело: [3].

2. Залежність України від імпорту енергоносіїв. Більшість енергоносіїв Україна вимушена імпортувати, до війни це були енергоносії з Росії. Висока залежність економіки від імпорту, тим більше імпорту стратегічно важливих товарів – посилює вразливість економіки до валютних шоків та наражає країну на ризики національної безпеки.

3. Застарілі промислові технології. В українській промисловості домінують енергозатратні технології третього і четвертого технологічного укладів. Висока енерговитратність виробництва формує ризики національної безпеки.

4. Низька культура споживання та використання природних ресурсів у суспільстві. Імплементация міжнародної адженди зеленого переходу дозволить поступово змінити ментальний код українців, стимулювати їх до відповідального природокористування на всіх рівнях – від домашнього побуту до бізнес-активності.

5. Дефіцит інвестицій. Українська економіка потребує значних фінансових ресурсів для оновлення основних засобів. Інвестування в зелені технології підтримується численними міжнародними організаціями, меценатами, громадськими організаціями. Залучення «зеленого» фінансування (у вигляді грантів, позик, прямих інвестицій) розширюватиме можливості міжнародного фінансування відновлення.

6. Високий рівень забруднення окремих територій України. Ще з часів СРСР окремі території України страждають від надмірної кількості промислових викидів, що погіршує здоров'я громадян та перешкоджає екологічному туризму.

7. Ліквідація екологічних наслідків війни. Внаслідок війни значні території України залишаються замінованими, отруєними, без питної чи навіть без будь-якої води. Територія колишнього Каховського водосховища потребує рекультивациі. Розв'язання цих проблем дозволить підвищити продуктивність національної економіки, її людських, природних та виробничих ресурсів.

8. Робочі місця. Рівень безробіття в Україні становить близько 20 %. Близько 10 млн українців виїхали з України протягом останніх 10 років. «Зелений перехід» міг би сприяти активізації економічної діяльності широкого спектра галузей економіки, включаючи промислове виробництво, будівництво, транспортну інфраструктуру, екотуризм тощо.

«Зелений перехід» дозволить Україні здобути наступні переваги:

- Інноваційна модернізація економіки на основі передових енергоефективних технологій.

- Зниження залежності економіки від імпортованих вуглеводнів. Розвиток власного виробництва енергії з відновлюваних джерел може зменшити цю залежність і забезпечити більшу енергетичну безпеку.

- Отримання додаткових фінансових ресурсів для інвестицій у відновлення виробництва та створення нових робочих місць. Багато країн світу вже активно розвивають політику «зеленого переходу», і Україна може бути вигідною учасницею цього глобального руху.

Список використаних джерел:

1. Ritchie H., Roser M., Rosado P. CO₂ and Greenhouse Gas Emissions. 2020. URL: <https://ourworldindata.org/co2-and-greenhouse-gas-emissions>

2. United Nations: Climate Action. URL: <https://www.un.org/en/climatechange/net-zero-coalition>

3. Climate Action Tracker, Country Assessments. December 2021. URL: <https://climateactiontracker.org/countries/ukraine/2021-12-13/>

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 липня 2021 р. № 868-р.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179.